

Voor actieve Nederlandse Hanzegangers uit bestuur, cultuur, bedrijfsleven en onderwijs

Hallo Hanze

7e jaargang nummer 12

November 2024

Bolsward
Deventer
Doesburg
Elburg
Groningen
Harderwijk
Hasselt
Hatterm
Kampen
Maasbommel
Oldenzaal
Ommen
Rijssen
Roermond
Stavoren
Tiel
Venlo
Zaltbommel
Zutphen
Zwolle

In de wolken

Hanzemuseum in trek Nederland en Koreaan

In 2023 heeft het Europese Hanzemuseum in Lübeck 122.000 bezoekers over de vloer gehad. Digitaal tikt de plek bij uitstek om diep de Hanze in te duiken bijna een half miljoen nieuwsgierigen aan.

Een vijfde van de bezoekers van het museum komt uit het buitenland. De meesten van hen zijn afkomstig uit Denemarken (16,4 procent). Het aandeel van Nederland en Zweden schommelt rond de 9 procent. Opvallend: 5 procent van de buitenlandse bezoekers is Koreaan. Geschiedkundig geïnteresseerden uit dertien landen legden de specialisten van het Hanzemuseum 52 onderzoeksvragen voor.

De Kamper kogge in Rostock.

Colofon

HalloHanze richt zich op actieve Nederlandse Hanzegangers uit bestuur, cultuur, bedrijfsleven en onderwijs.

De uitgave verschijnt sinds 2019 twee keer per jaar. HalloHanze is mede mogelijk dankzij de Nederlandse Hanzesteden.

Redactie:

Natasja Leoné en Theo Leoné

Vormgeving en DTP:

Hans Brand

Reacties en bijdragen aan HalloHanze zijn van harte welkom. Stuur ze op naar: HalloHanze@theoleone.nl

Vriendelijk Oldenzaal in smaak bij ouderen

Oldenzaal geldt voor senioren als de vriendelijkste stad van Nederland. De Boeskoolstad is ook bijzonder in trek bij jongeren. Op de carnavalsoptocht - een van de grootste boven de Grote Rivieren - komen jaarlijks meer dan 100.000 feestgangers af. Hanzestad Oldenzaal krijgt in een onderzoek in opdracht van de vereniging Eigen Huis het rapportcijfer 7,1. De bijna 22 vierkante kilometer grote Hanzestad met haar 32.000 inwoners scoort vooral op het onderwerp goede voorzieningen. Hanzesteden als Deventer, Zutphen en Zwolle noteren een rapportcijfer van rond de 6,5.

In compact Oldenzaal is de toren van de Plechelmus nooit ver weg.

OMMELANDVAART VAN KAMPER KOGGE NAAR HANZEDAG VISBY

De Kamper kogge vaart zaterdag 10 mei 2025 uit naar Visby. Het schip zal acht tot twintig dagen onderweg zijn, afhankelijk van het weer en de te kiezen route. Aan boord zijn ongeveer twintig koppen bemanning plus vracht voor de van 5 tot 8 juni te houden Internationale Hanzedag.

De Kamper kogge is een reconstructie van een vaartuig uit 1340. Vrachtschepen van het type kogge golden als werkpaarden van de Hanze. Het schip uit Kampen bezocht vanaf 1998 vele havens in Nederland en voer naar België, Groot-Brittannië en het noorden van Duitsland. Overal volgde een enthousiast onthaal.

Havens in Zweden deed de Kamper kogge nooit aan. Daar komt verandering in. Visby, de hoofdstad van het eiland Gotland, was enkele eeuwen het centrum van de Oostzeehandel. De tocht naar Zweden is behalve van toeristisch ook van cultuurhistorisch belang. De stichting Kamper Kogge staat voor de uitdaging de inmiddels 26 jaar oude kogge grondig op te knappen of een nieuw schip in de vaart te brengen. De stichting hoopt met de Ommelandvaart haar groep vrijwilligers flink uit te breiden. Voor geldschieters liggen sponsorpakketten klaar in brons (en schenking van 400 euro), zilver (1000 euro) en goud (2500 euro).

Vroeg uit de veren, op naar de Internationale Hanzedag in Gdansk. De treingangers verzamelen zich woensdagochtend 13 juni op station Deventer. Vrolijk laat Huygens Music uit Hattem in de StationsHuiskamer een Hanze Fuga horen. Opgelet, de trein vertrekt straks om 7.18 uur van spoor 1. Vanuit twaalf Hanzesteden stromen even na zessen de reizigers toe. Het gezelschap drinkt koffie, fris en kleurt langzaam oranje. De stemming heeft iets van een reünie. Aan boord straks ruim zeventig Hanzegangers. Onder hen jongeren, bestuurders en ambtenaren. De Gelderse gedeputeerde Peter Drenth reist mee. Zijn Overijsselse collega Erwin Hoogland zwaait uit. In de huiskamer van het station geven de Hanzesteden via hun burgemeesters en wethouders een statement af. Ze maken een keuze voor duurzaamheid.

Ruim zeventig Hanzegangers nemen - veelal oranje gekleed - de vroege trein naar Gdansk. De reizigers komen uit twaalf Nederlandse Hanzesteden. Slechts één keer stapt het gezelschap over: even na twaalfen in Berlijn Ost-Bahnhof. Om 18.23 uur eindigt de rit in Gdansk, het oude Danzig dat een enkeling nog kent als Danswijk. De reis oostwaarts is aangekleed met voordrachten en videopresentaties. Tijd voor verveling ontbreekt. Directeur Vincent Robijn van de Collectie Overijssel neemt zijn gehoor mee naar de tijd van de oude Hanze. Pim Raaijmakers van de Nederlandse Spoorwegen geeft een inkijkje in de toekomst van het treinreizen in Europa.

Energievriendelijk treinen naar Gdansk

Klaar voor vertrek in Deventer.

Hanzegangers uit twaalf Hanzesteden.

Zang in de StationsHuiskamer.

DUURZAAM SPOOR

Nederlandse Spoorwegen mikt op een verdubbeling van de internationale treinreizen in 2030. Voor bestemmingen als Londen, Brussel en Parijs werkt de NS samen met Eurostar. Düsseldorf, Keulen en Frankfurt zijn snel bereikbaar per ICE. Voor Wenen en Zürich pak je de Nightjet. Op de route naar Berlijn slaat NS de

handen ineen met IC Berlijn. Plan is voor elkaar te boksen dat de trein een prima alternatief is voor vliegvluchten tot 700 kilometer. Om dat doel te bereiken zijn verbeteringen aan de infrastructuur nodig. Spoorssystemen zullen in de toekomst beter op elkaar aansluiten. Ook zal de fiscus een duik in de zak moeten doen.

De Europese Commissie steekt 5,4 miljard euro in de verbetering van de infrastructuur. Geselecteerd zijn 135 projecten die in aanmerking komen voor Europese subsidies. Het geld gaat voor een goed deel naar spoorprojecten. e treinreizen vanuit Amsterdam naar Parijs en Londen zijn nu nog duurder dan het vliegtuig. Parijs scheelt gemiddeld 25 euro, Londen

lieft 81 euro. Die verschillen zullen kleiner worden of geheel verdwijnen. Want de uitstoot van stikstof van het reizen per vliegtuig is respectievelijk 12 tot 8,5 keer zo groot. Op het traject naar Berlijn is de trein nu al een paar tientjes goedkoper dan de vliegvlucht. Sporen naar de Duitse hoofdstad vermindert de uitstoot van stikstof van 230 tot 20 kilogram.

STATEMENT

De Nederlandse Hanzesteden zetten zich in voor duurzaam treinreizen in Europa: comfortabel, makkelijk en snel. Want zoals in het verleden de kogge de handel en verbindingen tussen de Hanzesteden versterkte, zo biedt de treinreis nu een duurzame verbinding. De Nederlandse Hanzesteden en de Jeugdhanze reizen daarom gezamenlijk met de trein naar Gdansk, waar in 2024 de internationale Hanzedag plaatsvindt. Zo laten zij zien dat ze samen bouwen aan een toekomst, waarin ontmoeting, handel, economie en toerisme hand in hand gaan. En waar duurzaam reizen synoniem staat voor verbinding tussen mensen in heel Europa. Voor nu en volgende generaties.

Voor niets is Gdansk in te ruilen

De Jeugdhanze te water.

Wie Gdansk bezoekt, valt van de ene verbazing in de andere. Platgeslagen, opgekrabbeld en stralend als nooit eerder. Vakbondsleider Lech Wałęsa – politicus, president en winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede – kende als kleine jongen Gdansk als de grote stad met een haven en werven. “Ik wist dat in Gdansk de Tweede Wereldoorlog was begonnen. Ik hoorde dat in de stad veel te zien was. Slechts zo veel wist ik.”

In de late herfst van 1967 nam Wałęsa de trein en stapte uit in station Gdansk Główny. Een vriend uit zijn geboortedorp Popowo haalde hem over op de werf te werken. Wałęsa leerde zijn vrouw Danuta kennen. Het stel kreeg acht kinderen. Zo werd Wałęsa een inwoner van Gdansk. “Vandaag, na vele jaren, waar in vele steden in Europa en de wereld heb leren kennen, kan ik zeggen: geen stad als New York, Parijs of Brussel wil ik ruilen voor Gdansk. Eind twintigste eeuw schonk Polen Europa en de wereld paus Johannes Paulus II. En Gdansk gaf zijn land Polen maar ook Europa en de wereld vakbond Solidarność. Niets groeters had de huidige mensen en de komende generaties kunnen overkomen.”

Stad van kranen.

Vrije stad Danzig lag na de Tweede Wereldoorlog in puin. Als Gdansk herrees ze als een van de mooiste steden van Polen.

Keuze tussen zeilschip en reuzenrad.

Muzikanten onder de Groene Poort.

Praten, genieten en leren in boot en vergaderzaal

Peddelen in een drakenboot, vergaderen en hakken op Europapa. Zeventig jongeren genoten in Gdansk van hun eigen Hanzedag. Niet meer zo volgepropt als in 2023 te Torun, waar de jeugd nauwelijks tijd had op adem te komen. Uit Nederland namen zeventien jongeren deel aan de Jeugdhanze. Hun leeftijden variëren van 15 tot 23 jaar. De Nederlanders hadden bij aankomst een treinrit van ruim elf uur achter zich. In hun oranje hoodies waren ze gemakkelijk te onderscheiden. Gesprekken werden aangeknoopt met meereizende burgemeesters, wethouders en Hanzegangers die later op de marktdagen de Nederlandse stand bleken te bemannen. Een bijzonder toeval: het Nederlands voetbalelftal speelde voor het Europees kampioenschap tegen de Polen. Oranje hoodies aan en juichen maar. Dat viel wel op tussen al die Polen.

Aan de waterkant tegenover de beroemde oude havenkraan.

De nieuwe Commission van de Jeugdhanze. Van links naar rechts: Eline, Pepijn, Janne, Rachid en Martine. Jawel, jawel, drie gezichten uit Nederland. De Jeugdhanze van de Lage Landen is bijzonder actief en dat viel tijdens de verkiezing in Gdansk in goede aarde. Eline Jansen komt uit Kampen en ziet een toekomst voor zich als journalist. De Oldenzaler Pepijn Velthuis toont zich bestuurlijk razend actief en is de eerste voorzitter van de vereniging Jeugdhanze Nederland. Martine Soepenbergh komt uit Ommen, woont te Zwolle en heeft zich sinds 2015 (Viljandi) ontpopt als een trouw deelnemer aan de Hanzedagen. Martine draagt zorg voor een goede interne communicatie en contact met de Nieuwe Hanze. Het bestuur wordt gecompleteerd door Rachid Hamdaoui uit Neuss en Janne Tikkanen uit Turku. De Duitser begon in Gdansk aan zijn derde termijn als voorzitter van de Internationale Jeugdhanze. De Fin Tikkanen, werkzaam in de gezondheidszorg, is penningmeester van de Commission.

Peddelend het water op.

Verrassend theater.

Parade als afscheid

*Vier dagen
Hanzedag.
Als afscheid
de parade.
De Hanzeaten
vertrekken weer.
Alle hoofden staan
bol van verse
indrukken.
De bui regen kan
niemand deren.*

Natte voeten in koggeschip

Door: Theo Leoné

Een arbeider met het hoofd van een kabeljauw en een mantel van graankorrels. Je moet maar op het idee komen. De SpaceCowboys Albert Dedden en Paul Keizer verwijzen in hun beeld naar handelsproducten die Deventer groot gemaakt hebben. "Onze Visman lag op het Pothoofd als het ware verborgen onder de lagen stof van eeuwen. Dat hebben wij eraf geblazen", zeggen de cowboys.

De Visman is een van de verrassingen in het boekje met de titel "Waarom krijg je op een koggeschip altijd natte voeten?" De auteurs Geerle van der Wijk, René Berends, Harry Webers en Clemens Hogenstijn nemen de lezers luchtig mee naar veertig mysteries in de Deventer Hanze. De teksten over stokvissen, gilderollen en pestgleuven zijn geschreven met een knipoog. En wel onder het motto: samenwerking loont.

De Hanze leert dat een gezonde economie van vitaal belang is voor een goede samenleving. Ruimhartige investeringen in (soms kwetsbare) medemensen, onderwijs en cultuur zijn hun geld meer dan waard. Anno 2024 is het gedachtengoed van de Hanze nog steeds springlevend. De oude waarden hebben in de huidige individualistische en materialistisch samenleving zelfs extra waarde gekregen.

Deventer pretendeerde een keizerlijke vrije rijksstad te zijn. Voert trots een gekroonde adelaar in haar wapen. Historici temperen het overhaaste enthousiasme van de IJsselstad. Zo lang nieuwe bewijzen uitblijven, was in de Nederlanden alleen Nijmegen een keizerlijke vrije rijksstad, die op rechtstreekse steun van het hoogste gezag in het Heilige Roomse Rijk kon rekenen. Dat Deventer een belangrijke rol speelde als Hanzestad met een eigen plek aan de vergadertafel in Lübeck staat buiten kijf. De IJsselstad was het thuis van maar liefst vijf belangrijke jaarmarkten, goed voor tien weken intensief handel drijven.

Ooit van breeuwen gehoord? Het werkwoord staat voor naden dichten. De tot wel 25 meter lange koggeschepen waren zeewaardig maar niet waterdicht. De bemanningen moesten vaak dagelijks hozen in hun vrachtschip. Het vocht sijpelde door de kieren van de houten planken. Om het water zo goed mogelijk buitenboord te houden, werden aan de wal de kieren met plukken touw zo goed mogelijk gedicht. Tik, tik, tik, hoor de breeuwijzers - een soort beitels. Kieren en touw flink insmeren met pek en de vaart kan beginnen. Op droge voeten zit voor de bemanningen van de kogge's geen garantie. Waarom krijg je op een koggeschip altijd natte voeten? Een uitgave van Artnik.

Zijn de torens van de Bergkerk eigenlijk wel even hoog? Waarom heet een kerk op een rivierduin van slechts acht meter Bergkerk? Het boek over natte voeten op Deventer koggeschepen heeft meer vragen dan antwoorden.

De Visman op de kade.

Mchtig waakt slot Kalmar over stad en zee. Aan het nauw tussen de Zweedse kust en het 137 kilometer lange eiland Öland stond in 1180 al een verdedigingstoren. Eeuwenlang verdedigde Kalmar de grens tegen het opdringerige Denemarken.

Vesting Kalmar ontwikkelde zich in de middeleeuwen tot een bloeiende Hanzestad. Verscheept werden kalksteen uit Öland, balken en teer uit de bossen en grote aantallen huiden. Ook aan boter en ijzer was in Kalmar geen gebrek. De import bestond vooral uit zout, drank en laken. Een belangrijk jaar in de geschiedenis van Kalmar is 1397. Op de drempel van de vijftiende eeuw kwamen gezanten in de stad de Unie van Kalmar overeen. Anderhalve eeuw lang zouden daardoor de koninkrijken van Denemarken, Zweden in Noorwegen zelfstandig voortbestaan onder het gezag van een en dezelfde koning.

BLOEDBAD

De Unie beloofde rust en stelde zich op als concurrent van de Hanze. De handel via Kalmar kwam onder druk en de rust was dikwijls ver te zoeken. Telkens laaiden conflicten op met de Denen en kwam grensstad Kalmar - letterlijk - onder vuur te liggen. In 1505 vond een heus bloedbad plaats toen op bevel van de Deense koning de burgemeester en de gehele gemeenteraad en kopje kleiner werden gemaakt.

Tijdens de oorlog van 1611 tot 1613 werd het grootste deel van de oude stad in de as gelegd. Bevelhebber Krister Some danste op het slot naar de pijpen van de Deense koning Christiaan IV en keek werkeloos toe. Van de oude stad zijn nog enkele schilderachtige straatjes te bewonderen. Ruim veertig jaar na de verwoestingen verrees even verderop op het eiland Kvarnholmen een compleet nieuwe stad, inclusief stevige muren en bastions. Centraal staat de dom gewijd aan Karel XI van Zweden. Het godshuis is gebouwd naar voorbeelden van renaissancekerken in Rome. Het Kalmar van nu is een gezellige studentenstad met universiteit en zeevaartschool. Van de bijna 40.000 inwoners is een op de tien student.

Herinnering in staal aan de Unie van Kalmar. De gezanten van Denemarken, Zweden en Noorwegen kwamen in 1397 overeen dat hun (op zich zelfstandige) koninkrijken onder het gezag kwamen van een en dezelfde vorst. Tot de Scandinavische koninkrijken behoorden destijds ook IJsland, Groenland en een deel van Finland. Bovendien de eilanden ten noorden van Schotland, Sleeswijk en Holstein. Tot op de dag van vandaag voeren de Scandinavische landen eenzelfde type (van oorsprong Deense) vlag.

Zweedse zeevaartstudent en enteren grenspost Kalmar

Slot Kalmar was tot 1658 een belangrijke Zweedse troef op de grens met Denemarken. Na de Vrede van Roskilde schoof de Zweedse grens zuidwaarts en verloor Kalmar geleidelijk aan betekenis.

Kanonnen op de wallen.

Deventer is Zwolle te slim af met watermolen

De Regge was een belangrijke verkeersader voor vrachtvervoer naar Zwolle.

De pakhuizen moeten vol. Hanzesteden zijn partners en concurrenten.

Strategisch belang van Hanzestad Deventer: de watermolen in Diepenheim.

Tot diep in de negentiende eeuw is het transport over het water belangrijker dan het vervoer over de weg.

Deventer heeft Zwolle 250 jaar lelijk dwars gelegen in Diepenheim. Inzet: de handel over water vanuit het Münsterland. Met de aankoop van een watermolen had Deventer alle troeven in handen.

De fotogenieke watermolen Den Haller is een geliefde plek om tot rust te komen. Oude geschriften gaan terug tot 1169. Ergens tussen 1621 en 1651 komt de korenmolen in handen van de stad Deventer.

Wie vracht wil vervoeren is tot diep in de negentiende eeuw aangewezen op transport over water. In het oosten van het land zijn de zandwegen 's winters modderig en zomers stoffig. Hanzestad Deventer liet in de late Middeleeuwen het water van de Ahauser Aa en de Buurserbeek omleiden naar haar eigen Schipbeek. Met de aanleg sneed de koekstad Zwolle de pas af. Voortaan kreeg de Regge, waarvan het water via de Vecht naar Zwolle stroomde, minder vocht in zijn bedding. Voor alle zekerheid kocht Deventer de watermolen in Diepenheim. Sluikhandel door het overladen van vracht richting de Regge moest met kracht worden voorkomen. Langs de gehele Schipbeek hielden de Deventenaren met strategische aankopen en afspraken te vinger aan de pols.

CONFLICT

In 1746 was Zwolle de blokkade in Diepenheim

zat en kocht voor 530 gulden van boer Roelof Leusink grond om de verbinding met het Duitse achterland te verbeteren. Na de aankoop gingen de handen uit de mouwen en werden nieuwe sloten gegraven. Afdamming van de Schipbeek zorgde dat - opnieuw - via de Molenbeek het meeste water naar de Regge stroomde. Laaiend vroeg Deventer de stadhouder in te grijpen en de oude situatie te herstellen. Zwolle wendde zich met geheel andere argumenten tot de stadhouder. Een commissie van goede diensten werd aan het werk gezet om de banden tussen de vanouds toch bevriende steden te herstellen. Deventer trok aan het langste eind: de Zwolse sloten moesten weer dicht. Wel mocht de eigenaar van de watermolen niet langer de houthandel belemmeren en kreeg Zwolle bij de scheepvaart dezelfde rechten als Deventer. De formele gelijkstelling was voor Zwolle minder dan een doekje voor het bloeden. Deventer kreeg het water en daarmee de handel.

In 1870 verkoopt Deventer de korenmol en in Diepenheim aan Jan Hallers. Het bezit was voor de stad niet langer interessant. In 1827 is de verharde weg naar Hengelo gereed gekomen. In 1842 volgt de grindweg van Zutphen via Diepenheim naar Goor. De handel met het Münsterlang gaat niet langer over het water maar over de weg.

In 1870 verkoopt Deventer de korenmolen in Diepenheim aan Jan Hallers. Hij zorgt voor de huidige naam Den Haller.

Hanzereis inspireert tot fotowedstrijd

In Arnhem en Hattem zijn cheques terecht gekomen voor gratis treinreizen voor twee personen naar een Europese bestemming. Om kans te maken op de prijs moesten deelnemers hun leukste treinfoto's opsturen. De wedstrijd was het initiatief van twaalf Nederlandse Hanzesteden. Het idee vloeide voort uit de succesvolle reis die ruim zeventig Hanzegangers in juni 2024

maakten naar de Internationale Hanzedag in Gdansk.

De jury kende de prijzen toe aan Amelie Slager (Arnhem) en Patrick Vorstenbosch (Hattem). De een koos voor een collage, de ander voor een gezellig potje kaarten ergens tussen Wenen en München.

"Een geweldige ervaring zonder files. Honderd procent quality time met ons gezin." Voor Amelie Slager geeft het reizen per trein een gevoel van vrijheid. "Je komt op levendige stations en treft historische spoorlijnen." Treinen zijn voor Amelie en haar vriend meer dan een manier om ergens te komen. "Treinen verbinden ons met nieuwe culturen en avonturen. We willen de wereld op een duurzame manier verkennen."

(R) Potje kaarten ergens tussen Wenen en München.

(O) De winnaars bijeen met burgemeester Marleen Sanderse van Hattem en Pim Raaijmakers van spoorbedrijf NS.

(RO) De fotocollage van Amelie Slager.

INTERNATIONALE HANZEDAG

De Internationale Hanzedag nieuwe stijl vindt plaats sinds 1980. De aftrap gaf Zwolle. In 2030 is - na een halve eeuw - de hoofdstad van Overijssel opnieuw het toneel van de Internationale Hanzedag, vervolgens Harderwijk. Na de Poolse Hanzedagen in Torun (2023) en Gdansk (2024) is de beurt aan Zweden. De Hanzeeaten komen van 5 tot en met 8 juni bijeen in Visby, sfeervolle stad op het eiland Gotland. De contacten met de Russische Hanzesteden zijn sinds de inval in de Oekraïne bevroren.

Het schema voor de komende jaren:

2025 Visby (Zweden)

2026 Stargard Szczinski (Polen)

2027 Braunschweig (Duitsland)

2028 Stralsund (Duitsland)

2029 Wismar (Duitsland)

2030 Zwolle (Nederland)

2031 Harderwijk (Nederland)

2032 Elblag (Polen)

2033 Pskov (Rusland)

2034 Kaliningrad (Rusland)

2035 Edingburgh (Schotland)

Trein troef in duurzaamheid

